

## ΤΑ ΛΕΥΚΑΔΙΚΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

(Σημειωτάριον ἐνὸς Φιλικοῦ).

### ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΙΣ ΛΕΥΚΑΔΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ὁ δὲ Ζόγκας καὶ Βαρνακιώτης πεισθέντες ὡς εἶπομεν ἀπὸ τοῦς λόγους τοῦ Ζ. συνηνώθησαν μὲ τοῦς λοιποῦς στρατηγοῦς τῆς Αἰτωλίας καὶ ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσι τὴν Βόνιτζαν, τὸ Βραχῶρι, τὸ Μεσολόγγι καὶ τὰ Σάλωνα καὶ νὰ φονεύσωσιν ἐνταυτῷ τοῦς ὀλίγους Τούρκους, οἵτινες κατεῖχον τὰ πρὸ τῆς Λευκάδος φρουρία διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἄσυλα εἰς τὰς οἰκογενείας τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, ἂν τύχη ἀνάγκη. Ἐγερθέντες λοιπὸν τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ 1821 τὴν μὲν Βόνιτζαν ἠλευθέρωσαν εὐκολώτατα, εἰς δὲ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὰ Σάλωνα εὐρόντες ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, τὴν ὑπερέβαλον καὶ μετ' ὀλίγον ἦσαν ἐλεύθερα καὶ αὐτὰ καὶ τελευταῖον ἤρπασαν τὸ Βραχῶρι, ὅπου ἐγένετο ἡ μεγάλη ἐκείνη φθορὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ἑβραίων, οἵτινες εἶχον φανῆ καὶ πρότερον ἐκεῖ ἐχθροὶ τῶν Χριστιανῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, σταλέντες διὰ νυκτὸς ὑπὸ τῆς ἐταιρίας ὀλίγοι Λευκάδιοι καὶ ἐνωθέντες μὲ τινὰς Ἀκαρναῖνας, ἐφόνευσαν τοῦς ὀλίγους στρατιώτας τῶν δύο φρουρίων καὶ ὕψωσαν τὴν σταυροφόρον σημαίαν τὴν ὁποίαν ἐχαιρέτισαν ἀπέναντι οἱ κάτοικοι τῆς Λευκάδος μὲ δάκρυα χαρᾶς. Ἐν τούτοις ἡ Φιλικὴ Ἐταιρία δὲν ἔπαυσε εἰσπράττουσα χρήματα, προμηθεύουσα τροφάς, μαχίμους παρασκευάς καὶ πᾶν ὅ,τι ἄλλο ἦτον ἀναγκαῖον καὶ πέμπουσα ὅλα ταῦτα μὲ πᾶσαν προφύλαξιν διὰ τῶν ῥηθέντων πλοιαρίων εἰς τοῦς ἐπαναστάτας τῆς Δ. Ἑλλάδος. Ἔτι δὲ εἶχε καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἀλληλογραφίαν διὰ νὰ μανθάνη καὶ νὰ διακοινῶνῃ ὅπου ἔπρεπε τὰς εἰδήσεις, τὰς ἀνάγκας καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ συμβαίνοντα εἰς τοῦς Ἕλληνας. Συγχρόνως ἐφώπλισαν 853 Λευκαδίους,

ἐξ ὧν οἱ πλείότεροι ἦσαν ἐκ τῶν χωρίων καὶ ἔπειπε κατ' ὀλίγους εἰς τὴν Στερεάν (ἴδε τὸν Φραντζῆν) διὰ νὰ μεθεξῶσι τῆς ἱερᾶς πάλης. Διήρασε δὲ αὐτοὺς εἰς λόχους, τῶν ὁποίων ἦρχον ὁ Σπυρ. Ἄντ. Χαλκιοπούλος, ὁ Μάρκος Γκύλιος, ὁ Θεοφύλακτος Ψιλλιανός, ὁ Τάργος, ὁ Ἰωάννης Λαθράνος, ὁ Γ. Βερούκιος, ὁ Πάκμερ, ὁ Σικελιανός καὶ διάφοροι ἄλλοι. Ἀλλὰ μεγίστην δυσκολίαν εὔρεν ἡ Ἐταιρία διὰ τὴν ἐξοπλισμὸν τῶν ἀνδρῶν τούτων. Πρὸ ἐνὸς ἔτους εἶχε συμβῆ ἑπανάστασις τῶν Λευκαδίων κατὰ τῶν Ἄγγλων καὶ ἀφοῦ κατέπαυσεν αὕτη, οἱ Ἄγγλοι συλλέξαντες ὅλα τὰ ὄπλα τῆς νήσου τὰ εἶχον κλεισμένα εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ὅθεν δὲν ἠδύναντο οἱ ἑταῖροι νὰ ἐξοπλισῶσι τοὺς 853 ἀνδρας. Τὸ νὰ προβλέψωσιν ἐξῶθεν καὶ δύσκολον ἦτο καὶ κινδυνῶδες, ἐπειδὴ ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις εἶχεν ἀρχίσει πλέον νὰ ἐναντιοῦται καὶ νὰ ἐπαγρυπνῆ αὐστηρότατα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν Ἐταιρίαν ὁ ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας καὶ φύλαξ τῶν ὄπλων Σπυρ. Κων. Μεταξᾶς διὰ νὰ τὸν πείσωσι νὰ λαμβάνη κρυφίως καὶ κατ' ὀλίγον τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ ὄπλα διὰ νὰ ἐξοπλιζῶνται οἱ μέλλοντες νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τὴν Στερεάν. Μόλις εἰσαχθεὶς ὁ ἀνωτέρω Μεταξᾶς ἤρχισε μετὰ προθυμίας νὰ ἐφοδιάζῃ κατ' ὀλίγον τοὺς Λευκαδίους μὲ ὄπλα, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου κατέβαλον ἐπὶ τούτῳ οὐχὶ μικρὰν ποσότητα τὰ δύο μέλη τῆς Ἐταιρίας ὁ . . . Ἄγγ. Χαλκιοπούλος καὶ ἀναλόγως ὅλα τὰ μέλη αὐτῆς, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνωνται συνεχεῖς ἀποστολαὶ παξιμαδίου, πυρίτιδος, χαρτίου, μολύβδου καὶ λοιπῶν. Οἱ ῥηθέντες 853 μαχηταὶ παρευρέθησαν καὶ εἰς τὴν τρομερὰν τοῦ Μεσολογγίου ἐξοδὸν καὶ εἰς τὰς μάχας τοῦ Βραχωρίου καὶ τῶν Σαλώνων καὶ εἰς τὴν εἰς Ἄρταν εἰσοδὸν τῶν ὀπλαρχηγῶν καὶ εἰς τοὺς πολέμους τῆς Ἀνατολ. Ἑλλάδος μετὰ τοῦ Ὀδυσσεύως καὶ εἰς τὴν σφαγὴν τοῦ Πέτα καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ εἰς πολλὰς ἐπισήμους μάχας. Ἐκ δὲ τῶν ἀρχηγῶν τούτων ὁ μὲν Θεοφ. Ψιλλιανός ἔπεσεν εἰς τὴν ἐν Μεσολογγίῳ ἐξοδὸν, ἄλλοι λέγουσιν εἰς τὴν ἐν Σφακτηρίᾳ εἰσοδὸν τῶν Τούρκων, ὁ δὲ Σικελιανός εἰς τὴν πρώτην πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. Μετεῖχον ἔτι τῶν πολεμικῶν κινδύνων καὶ διάφοροι τῆς Λευκάδος φυγάδες μετὰ τὴν κατὰ τῶν Ἄγγλων ἑπανάστασιν τῆς νήσου. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἐκ χωρίου Σφακιωτῶν Παππᾶ Δραγανιώτης, ὁ Παππᾶ Σούντιας καὶ εἰς ἐκλεχθεὶς Πανάδης ἐκ χωρίου Καρυᾶς, ἠνώθη μετὰ τοῦ Α. Ὑψηλάντου καὶ διεκρίθη περὶ ἀνδρείως. Ἐκ τῆς Λευκάδος δὲ οὐχὶ μόνον Ἕλληνες, ἀλλὰ Γάλλοι, Ἴταλοί, Γερμανοὶ (ἐξαίρουνται πάντοτε οἱ Ἄγγλοι), οἵτινες

ἐπεθύμουν νὰ διακινδυνεύσωσιν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος στελλόμενοι πρὸς τὴν Φιλ. Ἐπιτροπὴν τῆς νήσου ἐκ Κερκύρας καὶ ἄλλων μερῶν μετέβαινον εἰς τὴν Στερεάν, διότι ἦτον ἐκεῖθεν εὐκολος ἡ μετάβασις καὶ διὰ τὴν μικρὰν ἀπόστασιν καὶ διότι ἡ ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἀφίξις ἦτο δυσκολωτάτη ἐξ αἰτίας τῶν ἄλλων δυνάμεων καὶ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ὅθεν ἐφοδιαζόμενοι ἀπὸ τὴν Ἐταιρίαν τῆς Λευκάδος μετέβαινον ἐκεῖθεν κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Στερεάν ἀρκετοὶ ξένοι καὶ τινες τῶν λεγομένων Καρμπονάρων τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλοι παντοδαποὶ φυγάδες καὶ τινε ἀνδρείοτατος Ἕλλην Γεώργ. Κόκκινος, ἐκ τῆς ἄνω Ἀλβανίας καταγόμενος καὶ τὸ παράδοξον δύο νεανίαι Ὀθωμανοί, οἵτινες δι' ἐξόδων τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐσπούδασαν εἰς Ἑλβετίαν καὶ Γαλλίαν τὰ τοῦ πολέμου καὶ οἵτινες εἴτε διὰ τὴν πρὸς τὸν πασσᾶν εὐγνωμοσύνην των, καταπολεμούμενον τότε, εἴτε διὰ τὰς ἐλευθέρων ἰδέας, τὰς ὁποίας εἰς τὴν Εὐρώπην ἐρρόφησαν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἀγῶνά μας, περῶντες καὶ αὐτοὶ ἐκ Λευκάδος. Εἰς τούτων ἀνδρείως μαχόμενος ἔπεσεν εἰς Μεσολλόγι. Αἰωμία του ἡ μνήμη! Τίς οἶδεν ὅποιον πῦρ νὰ ἐνέκλειον ἡ ζωὴ του καὶ τὸ νέον του στῆθος. Τέλος πάντων ἡ τῆς Λευκάδος Ἐπιτροπὴ συνετέλεσεν οὐσιωδῶς ὑπὲρ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μάλιστα κατὰ τὰ τρία πρῶτα ἔτη, ὑπέκυψεν εἰς πολυεῖδη ἔξοδα καὶ ὑπέστη μυρίους κινδύνους ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικῆς δυναστείας, ἥτις ἐννοήσασα ὅτι οἱ Λευκάδιοι πέμπουσι τὰ εἰς πόλεμον ἀναγκαῖα τῶν Ἑλλήνων, ἀπεφάσισε νὰ διερευνήσῃ τὴν ὀπλοθήκην. Τότε ὁ Ἕλλην Σπ. Μεταξᾶς, προλαμβάνει, φεύγει τὴν νύκτα, ἔρχεται εἰς τὴν Στερεάν καὶ λαμβάνει μέρος εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ὑπὲρ τῶν ὁποίων οὐσιωδῶς ἐκοπίασε. Σήμερον ζῆ εἰς Λευκάδα καλλιεργῶν τὰ κτήματά του. . . . Μετὰ τὴν φυγὴν τούτου ἡ Ἀγγλικὴ διοίκησις ἔκαμε πολυεῖδεις ἐρεῦνας διὰ ν' ἀνακαλύψῃ τὰ εἰς τὴν Στερεάν στελλόμενα πολεμοφόδια, διὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ παιδεύσῃ κατὰ τοὺς ῥηθέντας αὐστηροὺς νόμους τοὺς εὐγενεῖς ἑταίρους. Τότε ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ τὰ κατακρύψωσιν ἔξω τῆς πόλεως καὶ εἰς θέσεις παραλίους ἐν μέσῳ οἰκίσκων τινῶν καὶ εἰς τὸ περιβόλιον τοῦ Μαγεμένου. Ἀλλ' ἡ διοίκησις κατώρθωσε δυστυχῶς νὰ γνωρίσῃ τὸν τόπον τοῦτον καὶ ἀναντιρρήτως διὰ τοῦ κηπουροῦ, ὅστις ἐφύλαττε τὰ εἶδη ταῦτα, ἤθελεν ἀνακκλύψῃ τοὺς ἑταίρους καὶ ἤθελεν εὔρει τὰ εἶδη ταῦτα, ἂν ὁ πρὸς τοῦτο ἀπεσταλμένος δὲν ἐτύγχανε νὰ ἦναι συνεννοημένος μετὰ τῆς Ἐταιρίας. Ὅθεν εἰδοποίησε τὴν Ἐπιτροπὴν, ἥτις ἀμέσως διὰ τοῦ ἑταίρου Γεώργ. Βαφέα, ἐπιστατοῦντος εἰς τὰ εἶδη ἐκεῖνα

ἐξέθαψεν ἐκεῖθεν ὄλα καὶ προσωρινῶς τὰ ἐναπέθεσεν εἰς γειτνιαζοντά τινα σπήλαια. Ὁ ἀπεσταλμένος Κακιούσης ἐπίτηδες βραδύνας ἕως νὰ μετατεθῶσιν, ἐλθὼν ἔπειτα δὲν εὔρε τίποτε καὶ οὕτω διέφυγον οἱ ἑταῖροι τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον.

Ὅτε μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ἀλῆ Πατᾶ ἐκινδύνευσε τὸ Σοῦλι νὰ πέσῃ πολιορκηθὲν στενὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὡς ἔπεσε μετὰ ταῦτα, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυριακούλη, ὅστις ματαίως ἐσπούδασε νὰ φέρῃ ἐκεῖ βοήθειαν καὶ μετὰ τὸ ἐμπόδιον τὸ ὁποῖον ἐπέφερον οἱ Ἀγγλοὶ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν στόλον ἐρχόμενον πρὸς ἐπικουρίαν, ὁ ἀείμνηστος Μάρκος Βότσαρης ἐξελθὼν τὴν νύκτα κρυφίως ἀπὸ τὸ Σοῦλι καὶ καταβάς εἰς τὸ φρούριον τῆς Ῥινιάσας καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν φρούριον τὸ ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου, ἀπέβη εἰς Ἀκαρνανίαν εἰς τὸ φρούριον τὸ λεγόμενον Τεκέ, καὶ τὸ ὁποῖον κεῖται ἀπέναντι τῆς Λευκάδος συνεπαγόμενος τὸν Ἀλέξιον Νοῦτσον καὶ τὸν Καπ. Παλάσκαν, φονευθέντας ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν Τεκὲν τοῦτον πέντε ἡμέρας, διότι ἦτον ἤδη ὑπὸ τοὺς Ἑλληνας· εἶχεν ἔλθει μὲ κίνδυνόν του διὰ νὰ προμηθεύσῃ τροφὰς καὶ μαχίμους παρασκευὰς ὑπὲρ τῆς πολεμουμένης πατρίδος του. Μόλις ἡ τῆς Λευκάδος Ἐπιτροπὴ ἔμαθε τὴν ἀφίξιν του καὶ συγχρόνως τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν του νὰ ἰδῇ τινα τῶν φιλ. ἑταίρων, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ ἐπρόβαλεν εἰς τὸν ἀπόνητον (;) Ζαμπέλ. νὰ τρέξῃ πρὸς συνάντησιν τούτου, ὅστις ἀσπασθεὶς τὸν νέον τοῦτον κίνδυνον μεταβαίνει εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Γύρας, ὀλίγον ἀπέχουσαν τοῦ φρουρίου καὶ ἐπιβάς εἰς πλοιάριον φθάνει μὲ κίνδυνον εἰς τὸ μέρος τῆς Σάλτανης καὶ παραπλέων ἐκεῖ ἐν μέσῳ βαθείας νυκτός, ἐξέρχεται τελευταῖον εἰς τὴν γῆν, ἀπαντᾷ τὸν ἀείμνηστον ἥρωα καὶ συνομιλεῖ μετ' αὐτοῦ ὑπὲρ τὰς δύο ὥρας. «Ζαμπέλιε! τοῦ λέγει ὁ Σουλιώτης, ἡ πατρίς μου κινδυνεύει νὰ πέσῃ δι' ἔλλειψιν τροφῶν. Ἐξῆλθον διὰ τοῦτο καὶ εὔρον τὸν τρόπον νὰ ἐμβάσω, ἀκολουθῶν τὸν αὐτὸν δρόμον διὰ τοῦ ὁποίου ἦλθον ἐδῶ. Ἀλλ' αἱ τροφαὶ αὗται ποῦ εἶναι; Εἰς τὸ Μεσολόγγι εὐρίσκω χρήματα μόνον δὲν ἔχω καὶ σὺ πρέπει νὰ μὲ τὰ εὔρης διὰ τῶν Λευκαδίων σου, κάμε ὅ,τι κάμεις, τὸ Σοῦλι κινδυνεύει». Ὁ εὐέξαπτος Ζαμπέλιος συνεκινήθη ὄλος καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος καὶ ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν ἀφέλειαν τῆς αἰτήσεώς του· «Ναί, τὸν εἶπε, θέλω ἐνεργήσῃ ὅ,τι δύναμαι, ἀγαπητέ Μάρκε, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἐπιστρέφω πλέον. Γράφω μόνον εἰς τὴν Ἐταιρίαν μας μὲ τὸ αὐτὸ πλοῖον ὅπου μὲ ἔφερον ἐδῶ, νὰ ἐτοιμάσουν τροφὰς καὶ χρήματα. Ἐγὼ δὲ σὲ ἀκολουθῶ ὅπου θέλεις. Ἀγαπῶ τὴν

πατρίδα· τί ὠφελεῖ; θέλω νὰ μὲ μάθης νὰ πολεμῶ δι' αὐτήν. "Ὁχι! Ζαμπέλιε, ὄχι πρέπει νὰ ἐπιστρέψης· ὠφελιμώτερον εἶναι εἰς τὸ γένος μας νὰ ἐνεργῆς ἀπὸ τὴν Λευκάδα ὅ,τι μᾶς χρειάζεται, αὐτὸς εἶναι ὁ ἰδικὸς σου πόλεμος διὰ τὴν πατρίδα, ἰδικὸς μας εἶναι νὰ ξεσπαθῶνῶμεν δι' αὐτήν».

Ὁ Ζ. δὲν ἐπείσθη καὶ ἡ φαντασία του ὄνειρεύεται σπαθὶ ἐπαναστάτου, ὁσμὴν πυρίτιδος καὶ παιᾶνας ἑλληνικοὺς εἰς ἑλληνικὰ ὄρη ἀντηχοῦντας. Ἐντούτοις τράπεζα πατριωτικὴ παρατίθεται, κάθηνται εἰς αὐτήν ὁ προωρισμένος μάρτυς τοῦ Καρπενησίου καὶ ὁ μέλλον τραγωδοποιὸς αὐτοῦ χωρὶς νὰ προβλέπωσι καὶ οἱ δύο τὴν μέλλουσαν ταύτην σύμπτωσιν. Προπόσεις διὰ τὴν πατρίδα ἐγείρονται, τραγωδεῖ ὁ Βότζαρης τὸ ἀφελές ἐκεῖνο ἄσμα τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ τεθῆ μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἰδίαν του τραγωδίαν ὑπὸ τοῦ φίλου του ποιητοῦ, ἐγείρονται, ὁ Ζ. συσκευάζει τὰ ἐνδύματά του διὰ νὰκολουθήσῃ τὸν ἥρωα, ὅτε γραπτὴ διαμαρτυρήσις ἐκ μέρους τοῦ συνεπιτρόπου του Σούνδια καὶ ἄλλη ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς Ἐταιρίας τὸν ἀποτρέπει καὶ τὸν παρακαλεῖ ὡς ἀναγκαῖον εἰς τὴν Ἐταιρίαν διὰ τῆς Ἑλλάδος τὰ πράγματα. Ὁ Βότζαρης ὁ γενναῖος Βότζαρης τὸν προτρέπει τότε νὰ πεισθῆ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐταίρων, ἀσπάζονται ἀμοιβαίως καὶ ἀναχωροῦν. . . . . Ἦσαν τὰ πρῶτα καὶ τελευταῖα φιλήματα. Τίς οἶδεν ἐὰν ὁ ἦχος αὐτῶν ἔλεγεν! «— Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω» «καὶ ἐγὼ θὰ σὲ ὑμνήσω». Ἐπανελθὼν ὁ Ζαμπ. καὶ τοὺς αὐτοὺς κινδύνους ἀπεφυγὼν, ἐπειδὴ, ἐὰν συνελαμβάνετο, ἔπρεπε κατὰ τὸν ἐπίσημον τῶν Ἀγγλῶν νόμον νὰ φονευθῆ, συνομιλεῖ μετὰ τοῦ συναδέλφου του Σούνδια, προσκαλεῖ τοὺς ἐταίρους εἰς συνεδρίασιν καὶ τοὺς ἐκθέτει τὴν ἀνάγκην τοῦ Σουλίου καὶ πρῶτος καταβάλλει 200 δίστηλα, 150 μετ' αὐτὸν ὁ Σούνδιας καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς οἱ λοιποὶ, ὥστε ἐγένοντο 700 δίστηλα, τὰ ὁποῖα μὲ πολλὰς μαχίμους παρασκευὰς ἐπέμφθησαν εἰς Μεσολόγγι. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ καὶ ἕως ὅτου νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Μάρκος εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Σοῦλι τὸ ἀνίκητον Σοῦλι εἶχε παραδοθῆ εἰς τοὺς Τούρκους διὰ τῆς ἐνεργείας ἄλλων Τούρκων, τῶν Ἀγγλῶν, οἵτινες ἔλαβον τὴν εὐγενῆ φροντίδα νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν Ἀσσον τῆς Κεφαλληνίας τοὺς παραδοθέντας Σουλιώτας καὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσωσιν ἐκεῖ, ὅτε προσεκλήθησαν ὑπὸ τοῦ Μάρκου νὰ τρέξωσιν εἰς τὴν Στερεάν. — Οἱ φιλόανθρωποι Ἀγγλοὶ! Τοὺς ἐμπόδισαν φαίνεται διὰ νὰ μὴ σφραγῶσιν ὑπὲρ μιᾶς λέξεως «Πατρίς». Ἀπηλπισμένος ὁ Μάρκος ἔγραψε τότε εἰς τὴν Ἐταιρίαν, ποῦ θέλουσι νὰ στείλῃ τὰ χρήματα, διότι πλέον τοῦ εἶναι περιττά, ἡ δὲ Ἐταιρία τοῦ ἀπήντησε

νά τὰ κρατήσῃ διὰ τὸ τοῦ χρησιμεύσουσιν εἰς τὴν ἐπαπειλουμένην πολι-  
ορκίαν τοῦ Μεσολογγίου, ὡς μετὰ ταῦτα ἐχρησίμευσαν.

Αἱ τῶν φίλων προτροπαί, καὶ βέβαια χεῖρ Κυρίου, ἐκράτουν τὸν  
Ζαμπ. καὶ φλογιζόμενος ἀπὸ τὸν θεῖον ἔρωτα τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν  
σφοδρὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν ἤρπαξε τὰ ὄπλα, ἵνα  
ἐκθῆ καὶ λάβῃ μέρος προσωπικὸν εἰς τὸν ἱερόν ἀγῶνα. Ἐξόχως δὲ τὸν  
ἐκράτουν αἱ ἐκ Κερκύρας ἐπιστολαὶ τῶν Ἐφόρων, οἵτινες ἐζήτουν νὰ  
μείνῃ ὁ Ζ. εἰς Λευκάδα ὡς ἀναγκαῖος διὰ τὰς ἀνταποκρίσεις μὲ τὴν  
Πελοπόννησον καὶ Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις  
καὶ ἐργασίας. Πόσον ἐδαπάνησε καὶ ἐκοπίασε καὶ ἐκινδύνευσε μέχρι τοῦ  
1826, ὅτε ἐστάλῃ δικαστὴς εἰς τὴν νῆσον Κεφαλληνίαν μόνος αὐτὸς  
γινώσκει. Εἶναι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μερικὰ ἔργα του, τὰ ὅποια πρέπει  
ἐξ ἀνάγκης νὰ μείνωσι κρύφια, διότι ἐκθέτουσι καὶ ἐκείνον καὶ ἄλλα  
πρόσωπα. Πέντε φορές μετρεῖ ὅτι ἐκθῆκε κρυφὰ εἰς τὴν ἀπέναντι  
Ἀκαρνανίαν (εἰσαγγελεὺς ὢν καὶ ἀκολούθως δικαστὴς) διὰ ὑποθέσεις  
δεινὰς τοῦ ἀγῶνος, μὲ μέγαν κίνδυνον, ὥστε ἂν ἡ Ἀγγλο-Ιονικὴ διοί-  
κησις τὸν ἐκράτει βέβαια τὸν ἐθανάτωνε. Δὲν εἶναι ὁμῶς νὰ ἀποσιω-  
πηθῆ τὸ ἀκόλουθον. Πολλοὶ τῶν σταλέντων ἐνόπλων Λευκαδίων εἰσέ-  
βαινον κρυφὰ εἰς τὴν νῆσον μὲ σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὸν  
ἀγῶνα. Πολλοὺς δὲ τούτων ἡ ἄγρυπνος διοίκησις κρατήσασα ὑπέβαλεν  
εἰς δίκην, συστήσασα τριμελῆ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς  
καὶ ἓνα Ἑπτανήσιον. Ὁ Ζαμπ. ἦτον ἐκεῖνος μὲ τοὺς ἄλλους, ὅστις  
ἐπεμψε τοὺς ὑποδίκους εἰς τὸν ἀγῶνα. Ποῖα θλίψις λοιπὸν νὰ τοὺς ἴδῃ  
ὑποδίκους; Τί μετεχειρίσθη καὶ ἔφθασε νὰ κατορθώσῃ; Νὰ γίνῃ μέλος  
τῆς αὐτῆς ἐπιτροπῆς καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὁ εἰς τῶν Ἀγγλῶν ἦτον  
ὁ Κ. Βένσης ὅστις ἔλαβε Πάργιον γυναῖκα καὶ λαλεῖ καλῶς τὴν ἑλλη-  
νικὴν μας καὶ ἦν εὖνους ὡς πρὸς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα καὶ φίλος τοῦ  
Ζαμπελίου. Αὐτὸν πείθει καὶ ἡ πλειονοψηφία τοὺς ἀθωώνει (δι' ἔλλειψιν  
τάχα σημείων καὶ ἀποδείξεων) τοὺς Λευκαδίους ὑποδίκους, ἐκτὸς δύο  
πληρέστατα ἀποδεδειγμένων, ὥστε δὲν ἠδύναντο, εἰμὴ νὰ τοὺς καταδι-  
κᾶσῃ εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον μῆνας φυλάκισιν. Ὅ,τι δὲ πολὺ ἐτι  
ἠγρύπνει ὁ Ζαμπ. ἦτο νὰ μὴ κτυπηθῆ ἡ Πρέβεζα, πλὴν ἀπὸ δυνάμιν  
ἀρκοῦσαν τὴν κρατήσῃ καὶ ἐλευθερώσῃ, καὶ ὁμοῦ νὰ τὴν βαστάξῃ  
ἔπειτα ἀπὸ τὰς τῆς Ἡπείρου τουρκικὰς δυνάμεις, διότι ὁ λαὸς Ἑλλήν  
τῆς Πρεβέζης εὕρισκετο εἰς τοῦ λύκου τὸ στόμα καὶ καθημερινὰ ἐφοβού-  
μεθα μὴ οἱ ἐκεῖ κατοικοῦντες Ἀλβανοὶ βάλωσι σπαθὶ εἰς τοὺς χριστια-

νοὺς. Καὶ πόσον ὑπέφερε καὶ ἐκοπίασε καὶ μετεχειρίσθη ἵνα μὴ συμβῆ τοῦτο τὸ δυστύχημα.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας καὶ ὁ Κεφαλλὴν Δανιήλ Πανᾶς, βουλόμενος χωρὶς παραμικρὰν τῆς ξηρᾶς ἢ θαλάσσιον δύναμιν, νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Πρέβεζαν, ἐζήτει ἀπὸ τοὺς ἐν Λευκάδι φιλικούς 40 ἢ 50 ναύτας, μελετῶν μὲ αὐτοὺς νὰ δράμῃ διὰ νυκτός, νὰ κυριεύσῃ δύο ἢ τρία τουρκικὰ πλοῖα (Κιρλανκίτζια), τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὸν λιμένα τῆς Πρεβέζης καὶ ἐφύλαττον τὴν ἀνοδὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ μὲ αὐτὰ τὰ πλοῖα ἔπειτα, ἀναστατουμένου τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Πρεβέζης νὰ κτυπήσῃ καὶ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. — Ἦναντιώθησαν σφοδρῶς εἰς τοῦτο ὁ Ζ. καὶ οἱ φιλικοὶ καὶ ἐπροσπάθησαν ὅλαις δυνάμεσι νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν. Εἰς μάτην ὅμως· λαβὼν οὗτος κρυφίως ὀλίγους ναυτικούς Λευκαδίους ὤρμησε τὴν νύκτα καὶ ἐρῆσεν ἑξαφνα νὰ κυριεύσῃ καὶ ἐν τῶν πλοίων. Τὰ δὲ ἄλλα καὶ αἱ τουρκικαὶ ἐκεῖ δυνάμεις τοὺς ἐκτύπησαν, καὶ ἀνέλαβον τὸ πλοῖον· αὐτὸς διωχθεὶς ἀνέβη εἰς τὴν ἀντικρὺ στερεὰν καὶ ἐσώθη μὲ τοὺς ναύτας, ἐξ ὧν δύο ἔμειναν πληγωμένοι. Ποῖος φόβος τότε μὴ ὁ διοικητὴς τῆς Πρεβέζης, Βεκήρ Ἀγάς καὶ οἱ κάτοικοι Ἀλβανοί, βάλλωσι σπαθὶ εἰς τοὺς ταλαιπώρους Πρεβεζίους! Παρεπονέθησαν ὅμως διὰ τοὺς ναύτας εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Ἀγγλοιονικῆς ἐξουσίας καὶ τί ὑπέφερον ὁ Ζ. ὑποφιασθεὶς ἔτι μᾶλλον τοῦ κινήματος ἐκεῖνου ἀρχηγός. Ὁ Ζ. παρεκίνησε τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ νὰ στείλωσι στολίσκον ὅπως κρυφίως ἔμβῃ διὰ τοῦ στενοῦ τῆς Πρεβέζης εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ ἐμποδίσῃ τὰς εἰσβολὰς καὶ ἐχθροπραξίας τῶν Ἀλβανῶν Τούρκων, οἵτινες διὰ τοῦ κόλπου ἀπὸ Πρεβέζης ἐκβαίνον εἰς Λουτράκιον καὶ ἐστράτευον εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν καὶ ἐλεηλάτουν καὶ ἐζώγρουν. Ὅθεν διὰ προτροπῆς τοῦ ἦλθον τότε ὀλίγα μικρὰ πλοῖα μὲ τὸν ἐξ Ἀγκῶνος Βασσαῆνον καὶ ἀνδρείως πολεμήσαντες (καὶ ἦσαν τὰ στενὰ ἢ ἡ εἰσόδος τοῦ κόλπου τῆς Πρεβέζης σκεπασμένα μὲ κανόνια, ἔτι δὲ ἦσαν πολλοὶ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἐτουφέκιζαν). Ἐχοντες εὐδίων τὸν ἀνεμὸν, ὅσον τάχιστα ἀπέβησαν εἰς τὸν κόλπον ὅπου ἔμειναν ὄχι ὀλίγους μῆνας, πολιορκοῦντες τρόπον τινα τὴν Πρέβεζαν καὶ ἐμποδίζοντες ἀπόβασιν καὶ πᾶσαν κοινωνίαν μὲ τὴν Ἀκαρνανίαν. — Ἀλλ' ἡ κυρία ἐκδούλευσις τῶν Λευκαδίων φιλικῶν καὶ τοῦ Ζαμπελίου ἦτο νὰ μανθάνωσι παντοιοτρόπως διὰ κατασκόπων καὶ ἄλλων κρυφίων μέσων τὰ κινήματα, τὰ σχέδια καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τῶν Ἀγγλων, οἵτινες ἐφάνησαν ἐχθροὶ ἄσπονδοι τῆς Ἐπαναστάσεως, ἔτι δὲ

καί τὰς συμβουλὰς ὅσας ἔδιδον πρὸς τοὺς Τούρκους καί τὰς πρὸς αὐτοὺς ἄλλας βοηθείας τῶν καὶ τοὺς Ἄγγλους ὅσους κρυφίως τὴν νύκτα ἐπήγαιναν καὶ ὠμίλουν μὲ τὰς τουρκικὰς ἐξουσίας καὶ νὰ τὰ δηλοποιῶσιν ἀμέσως πρὸς τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ καὶ Πελοποννήσῳ Ἕλληνας. Ἐνα οὐδὲν ἔκαμνον οἱ Ἄγγλοι εἰς Κέρκυραν καὶ Λευκάδα καὶ τὰς ἄλλας νήσους, χωρὶς πάραυτα διὰ δαπανηρῶν κρυφίων μέσων νὰ τὸ μάθωσιν οἱ φιλικοὶ Λευκάδος ἵνα τὸ δηλοποιῶσιν εὐθύς πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τὸ αὐτὸ ἔκαμον, ὅτε τὸ λαμπρὸν Σούλι πεισθὲν ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους ὅτι τάχα ἡ Ἐπανάστασις ἔπαυσε καὶ ὁ Δράμαλης ἐκυρίευσε τὴν Πελοπόννησον ἀπεφάσισε νὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Τούρκους ὡς καὶ ἐπαραδόθη καὶ ἔφερον οἱ Ἄγγλοι τοὺς Σουλιώτας εἰς τὴν Ἄσσον τῆς Κεφαλληνίας. Ὁ Ζαμπ. ἔστειλε πεζοδρόμον εἰς Σούλιον νὰ εἰδοποιήσῃ τοὺς Σουλιώτας εἰς τὰς ψευδεῖς ἐκείνας εἰδήσεις καὶ νὰ τοὺς ἀναπαύσῃ διὰ τῆς ἀναγκαιᾶς εἰς αὐτοὺς τροφῆς, ὅτι ὁ Μάρκος Βότζαρης εἰς Μεσολόγγιον ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου ὁ ἴδιος καὶ μὲ πεζὰς δυνάμεις νὰ τοὺς φέρῃ· ἀλλὰ διὰ τὴν στενὴν πολιορκίαν καὶ διὰ τὰ ἐμπόδια ὅσα ὁ πεζοδρόμος ἀπῆντησεν ὥστε νὰ ἔμβῃ εἰς Σούλιον ἔφθασεν οὗτος ἐκεῖ μίαν ὥραν καὶ ἐν τέταρτον ἄφοῦ εἶχε γίνει ἡ συνθήκη τῆς παραδόσεως, καὶ ἄφοῦ ἡ προβλεπτικὴ ἀγγλικὴ ἐξουσία ἔλαβεν εὐθύς ὅλα τὰ μέτρα ἵνα μὴ οἱ Σουλιῶται ὀσμὴν λαβόντες τῶν ψευδῶν ἐκείνων εἰδήσεων καὶ μεταμεληθέντες ἐκκλίνωσι.

Καὶ ὅτε ὁ κείμενηστος Γ. Καραϊσκάκης, πολιορκουμένου τοῦ Μεσολογγίου, ἐξώθεν ἰστάς εἰς τοὺς βάλτους καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἀκαρνανίας ἐκτύπα τοὺς ἀπὸ Ἠπείρου ἐρχομένους Τούρκους εἰς ἐπικουρίαν τῶν πολιορκούντων τὸ Μεσολόγγιον Τούρκων καὶ ἐζώγρει τὰς τροφὰς καὶ τὰ ζῶα, καὶ ἐμπόδιζε τὴν κοινωνίαν μεταξὺ τῶν, οἱ φιλικοὶ τῆς Λευκάδος καὶ ὁ Ζαμπέλιος πολλάκις τὸν ἐφωδίαζαν μὲ εἰδήσεις καὶ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια καὶ τὸν ἐπεμψε Λευκαδίους ὀπλίτας ὄχι ὀλίγους.

Ἡ Λευκάς ἔτι ἦτο τὸ πέραμα τῶν ξένων δυτικῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ὅσοι διέβαινον πρὸς βοήθειαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὅθεν τοὺς πρώτους καιροὺς μάλιστα ἤρχοντο καὶ ἐστέλλοντο ἐκεῖθεν πολλοί. Ὅθεν ἀπὸ τοὺς ἐν Λευκάδι φιλικούς καὶ τὸν Ζαμπέλιον ἐδέχοντο καὶ ἐφωδίαζοντο εἰς πᾶν ἀναγκαῖον καὶ ἐστέλλοντο εἰς τὴν ἀντικρυς Ἀκαρνανίαν διὰ τὸ Μεσολόγγιον.